

Spirer til naturmangfold

Eksempler på hvordan frivillige legger til rette for mangfold av dyr og planter i nærnaturen

Norges Naturvernforbund
Januar 2010

FRA NORSK ORDBOK:

Skjøtsel: pass, stell

Skjøtte: passe, ta vare på, ha omsorg for

Skjød: noe som omslutter noen, noe som gjemmer i seg spirer, muligheter

Ansvarlig redaktør: Fagleder i naturmangfold Arnodd Håpnes, Norges Naturvernforbund, ah@naturvern.no, tlf. 23 10 96 13.

Forfattere:

Erik Brenna, fagrådgiver i naturmangfold, eb@naturvern.no, tlf. 23 10 96 27.

Per-Erik Schulze, fagrådgiver i marint og miljøgifter, pes@naturvern.no, tlf. 41 85 66 97.

Begge fra Norges Naturvernforbund.

Rettighetshavere for foto og illustrasjoner: Grunnet rapportens egenart er det brukt en del bilder/faksimiler fra aktuelle nettsteder. Disse er merket med kilde. Øvrige bilder er fra Norges Naturvernforbund.

Utgitt med støtte fra Konsul Haldor Viriks legat.

ISBN: 978-82-7478-280-8

ISSN 0807 – 0946

Kragerø/Oslo, 2009-12-31

Norges Naturvernforbund/ Friends of The Earth Norway (FoEN)

Norwegian Society for the Conservation of Nature

Grensen 9B

0159 Oslo

Telefon: +47 23 10 96 10

E-post: naturvern@naturvern.no

www.naturvernforbundet.no

Norges Naturvernforbund ble grunnlagt i 1914 og er Norges eldste og største natur- og miljøvernorganisasjon. Norges Naturvernforbund er et redskap for deg og alle andre som synes at natur og miljø er viktig.

INNLEDNING

Ville dyr og planter kan ha god bruk for deg og meg som venner. De trenger levesteder, plasser å finne føde, skjul, vann og å etablere familie. Det kan vi gi dem med enkle grep i hverdagen og på fritiden.

2010 er av FN utpekt som det internasjonale Naturmangfoldåret - året da tapet av dyre- og plantearter skal stoppes. Det kommer til å bli mye snakk om at det er mange tusen truede arter i Norge, om handlingsplaner, naturmangfoldlov og verneplaner, og om det ansvaret som ligger på landbruk og industri, på utbyggere og kommunale myndigheter. Norges Naturvernforbund vil oppfordre beboergrupper, grunneiere, hageeiere, foreninger og privatpersoner til å ta naturmangfoldåret i egne hender.

Spiren til å styrke mangfoldet av dyre- og plantearter kan nemlig legges av hver og en av oss, på fritiden og helt gratis. Det er utenfor de formelle verneområdene, i hager og parker, langs randsoner til vassdrag, på våre faste fiskeplasser og bærplukkesteder og i nærområdene til byer og tettsteder at behovet for å ta vare på naturmangfoldet er mest akutt. Bit-for-bit nedbygging og ødeleggelse av leveområder og bestander kan her snues til bit-for-bit gjenopprettelse.

Hvordan kan vi få til det? Denne rapporten er en samling av eksempler på skjøtselstiltak gjennomført av frivillige med tanke på å styrke naturmangfoldet.

"Skjøtsel" er en betegnelse på aktive tiltak som kan gjennomføres i felt for på økologisk grunnlag å opprettholde en ønsket naturtilstand. Skjøtselstiltak blir ofte forbundet med kulturlandskap eller verneområder, der for eksempel slått, beite og tynning av vegetasjon brukes for å opprettholde en ønsket tilstand. Andre kjente skjøtselstiltak er fjerning av fremmede treslag, restaurering av gjengrodd våtmark eller restaurering av grøfter for å gjenopprette vannbalansen i myrer. Fiskeforeningene i Norge driver også aktiv skjøtsel av fiskebestandene i mange vann og vassdrag. Som eksemplene våre viser kan imidlertid "skjøtsel" være langt mer enn dette. Både kartlegging, overvåking og fysiske tiltak i natur er med i vårt utvidete skjøtselsbegrepet, der frivillighet er hovedstikkord.

Dersom du har eksempler på gode skjøtselstiltak, er vi takknemlige om du sender oss en beskrivelse. Bruk gjerne rapporteringsskjemaet lagt inn bakerst i denne rapporten. Nye eksempler vil etter hvert supplere denne første samlingen som en levende idébank for publikum.

OM EKSEMPELSAMLINGEN

Eksemplene er håndplukket for å illustrere hvordan den alminnelige borger frivillig kan bidra i skjøtsel av naturmangfold. Både gamle og unge, enkeltpersoner og grupper har deltatt i de valgte eksemplene.

Eksemplene er suksesshistorier. Alle har i større eller mindre grad bidratt til formålet om å styrke naturmangfoldet, og de bærer preg av å være veletablerte og kontinuerlige prosjekt heller enn skippertak.

Det er lagt vekt på å dekke et vidt spekter av arbeidsmåter og naturtyper. Noen er sterkt knyttet til å opprettholde en bestemt naturtype, eller for å løse en spesiell utfordring for utvalgte arter slik som vandringskorridorer eller økt kvalitet på levestedet. Andre eksempler handler om hva vi kan bidra med for arter i nærmiljøet uansett hvor vi bor. Som en grovinndeling har vi puttet eksemplene under hovedtemaene 1) Kyst, hav og ferskvann, 2) Innlandet og 3) Hvor enn du bor.

De fleste prosjektene er gjennomført på fullstendig frivillig basis, men det er også tatt med et par eksempler på lønnet skjøtselsarbeid, eller motsatt, deltakeravgift. Noen av prosjektene har klart vært avhengige av støtte fra regionale myndigheter, men slettes ikke alle.

Hovedandelen av eksemplene vi har funnet i Norge skriver seg fra områdene rundt noen av de største byene: Oslo, Trondheim, Kristiansand og Stavanger. Dette gjenspeiler nok i en viss grad at slik skjøtsel ofte utføres av byboere som ønsker tettere kontakt med naturen. På landet vil mange flere mennesker daglig være i kontakt med naturen gjennom sin næring, og i mindre grad kalle sine aktiviteter "frivillig skjøtsel".

Internasjonalt finnes det en svært stor mengde eksempler på frivillig skjøtselsarbeid. Vi har kun tatt med en liten håndfull, for å illustrere mangfoldet, og som en inngangsport for de som ønsker å utforske dette nærmere. Med store deler av verdens befolkning pakket sammen i urbane strøk har det også vokst frem store og til dels profesjonelle tilbydere av alle slags frivillighetsprosjekter, mye mer enn vi har i Norge. Enhver kan gjøre et Google-søk på for eksempel "volunteers maintaining nature", og hente ideer som kan brukes i sitt nærmiljø. Eller kanskje du rett og slett vil bestille din neste utenlandsreise som deltaker i et frivillighetsprosjekt for naturmangfold?

TEMA 1. KYST, HAV OG FERSKVANN

Innhold:

- **GJENÅPNING AV ILABEKKEN, TRONDHEIM**
- **BEVARER KYSTLYNGHEI PÅ STORE MARØY, STAVANGER**
- **PLEIER VÅTMARK I TOKYO BAY, JAPAN**
- **FJERNER HAGEPLANTER PÅ BLEIKØYA, OSLOFJORDEN**
- **FRIVILLIG NULLFISKE PÅ FILIPPINENE**
- **ELVEADOPSJON I OSLO**
- **NATURHUSET PÅ LILLØYPlassen, BÆRUM**
- **DUGNAD FOR INSEKTER PÅ FLEKKERØY, KRISTIANSAND**
- **WANTIJ – ØKOLOGISK KORRIDOR VED ELV, NEDERLAND**

GJENÅPNING AV ILABEKKEN

Lokalitetsnavn: Ilabekken, Trondheim (Kart)	Land: Norge
Naturtype: Bekk	Spesielle naturverdier: Sjøørretbekk, habitat for vannorganismer og fugl, og viktig rekreasjonsområde i byen
Beskyttelsesstatus: Kommunalt planverk	Type skjøtsel: Gjenåpning og restaurering av lukket bekkeløp, anleggelse av kunstige kulper og varierte habitater. Beboergrupper har deltatt frivillig med å støtte utformingen av prosjektet.
Organisasjon/lag: Lokale beboerforeninger og forskere i samarbeid med Trondheim Kommune og Statens veivesen. Prosjektet er del av Countdown 2010, "lokalmedvirkning for å stanse tap av biologisk mangfold".	Kontaktdetaljer: terje.nost@trondheim.kommune.no
Periode: 2006 -	Arbeidsmengde: Omfattende arbeider utført av entreprenør, videre justering, pleie og overvåking av bekkedraget. De frivillige har bidratt i form av å delta på møter.
Økonomi: Ca 10 millioner kroner i totale utgifter. Bidrag fra flere myndighetsetater.	Effekter for biologisk mangfold: God vannkvalitet og økologisk tilstand for vannlevende organismer er oppnådd. Vannfugl er kommet tilbake, blant annet fossekall. Sjøørretbestand er kommet tilbake og antakelig også laks.
Beskrivelse: Dette første eksempelet er det som i minst grad har involvert frivillige i det fysiske feltarbeidet, men viser hvor gode resultater et lokalmiljø kan få ved ganske enkelt å være åpne for og positive til gode skjøtselstiltak fra kommunal myndighet. I Trondheim er bynære bekker blant de biologiske systemer som er mest påvirket og truet av menneskelig aktivitet. En av de mest påvirkede bekkene er Ilabekken, som har utløp i Trondheimsfjorden, vest for bykjernen. Ilabekken er del av et vassdragssystem på 10 km² som strekker seg innover i Trondheim Bymark. Den nederste delen av Ilabekken, en strekning på ca. 700 m, har i løpet av de siste ca. hundre år vært lukket og lagt i rør; først nærmest fjorden omkring år 1910 og senere utvidet på 1960-tallet. Vannkvaliteten på denne strekningen har blitt merkbart dårligere de siste 20-30 årene med store tilførsler av urensset kloakk. Bekken har tapt sitt naturlige biologiske mangfold, blant annet har sjøørretbestanden (<i>Salmo trutta L.</i>) vært borte i over 100 år. Trondheim kommune utarbeidet en egen reguleringsplan, som foruten restaurering av bekken også inkluderte rekreasjonsområder, sti system og kunstnerisk utsmykning i området. En sentral målsetting var at bekken skulle gjenvinne sitt naturlige biologiske mangfold. God planlegging og åpen/konstruktiv dialog mellom kommunen og andre samfunnssektorer, lokal befolkning og brukergrupper har sikret gode løsninger.	
Les mer: http://www.trondheim.kommune.no/attachment.ap?id=21009 , http://www.dirnat.no/attachment.ap?id=5548	

Foto: Trondheim kommune

BEVARER KYSTLYNGHEI PÅ STORE MARØY

Norges
Naturvernforbund
Friends of the Earth Norway

Lokalitetsnavn:

Store Marøy, Stavanger, Rogaland ([Kart](#))

Land:

Norge

Naturtype:

Kystlynghei (røsslynghei, skog, beitemark).

Spesielle naturverdier:

Kystlynghei er akutt truet, og regnes som en nasjonalt og regionalt viktig prioritert naturtype.

Beskyttelsesstatus:

Ingen formell

Type skjøtsel:

Restaurering ved rydding, brenning og bruk av villsau

Organisasjon/lag:

Naturvernforbundet i Rogaland sammen med Ryfylke Friluftsråd og grunneier Stavanger kommune

Kontakt detaljer:

<http://rogaland.naturvern.no/>

Periode:

1999-

Arbeidsmengde:

2000 dugnadstimer på 2/3 av området per 2008

Økonomi:

Lokale myndigheter, Miljøverndepartementet, næringslivet og organisasjoner har bidratt økonomisk.

Effekter for biologisk mangfold:

Kystlynghei har biotoper som kan huse arter og underarter som ellers er mindre vanlige, og som trives der beitedyr og åpent lende gir spesielle vekst- og levevilkår

Beskrivelse:

Tidligere var Store Marøy og omkringliggende kystlandskap preget av aktiv drift med husdyr og dermed åpne områder som kystlynghei, kulturmark og beitemark. Siden den gang har områdene blitt bevokst av busker og trær.

Naturvernforbundet i Rogaland deltok i utforming av skjøtelsesplanen som ble ferdig i 1999. Siden den gang har de jobbet for å restaurere disse spesielle naturtypene på øya gjennom bl.a. rydding, hogst av trær, busk- og lyngbrenning og utsetting av villsau.

De har fått både økonomisk støtte og arbeidskraft fra en lang rekke aktører. Medlemmene og deltakerne i prosjektet har fortløpende fått rapporter om status og aktiviteter, det har vært satt opp informasjonsskilt for besøkende, laget tursti og mye annet.

En grundig rapport om skjøtselen ble utgitt av Naturvernforbundet i Rogaland i 2008.

Les mer:

<http://vassdragsvern.no/cgi-bin/naturvern/imaker?id=7425&visdybde=2&aktiv=7425>

<http://vassdragsvern.no/cgi-bin/naturvern/imaker?id=112916>

Foto: Naturvernforbundet i Rogaland (2003)

PLEIER VÅTMARK I TOKYO BAY

Lokalitetsnavn: Yatsuhigata (Kart)	Land: Japan
Naturtype: Marin våtmark	Spesielle naturverdier: Området består av mer enn 40 hektar marin våtmark som er holdt av midt i et sterkt nedbygget industriområde ved Tokyo. Området er viktig landingsplass for trekkfugler, og huser mer enn 100 fuglearter, deriblant 60 arter sjø- og vadefugl.
Beskyttelsesstatus: Ramsar-område og medlem av "East Asian and Australian Shorebird Reserve Network"	Type skjøtsel: Frivillige er engasjert i å vedlikeholde strandlinjen og ferskvannsdammer i området, samt guide besøkende og vedlikeholde utstillinger satt opp både inne og ute om naturmangfoldet på plassen
Organisasjon/lag: Administrert av kommunale myndigheter, Narashino City, sammen med den japanske fugleforeningen Wild Bird Society of Japan som mener det er viktig å legge til rette for innsats fra frivillige	Kontaktdetaljer: http://www.yatsuhigata.jp/english/ , yatsu-tf@city.narashino.chiba.jp
Periode: 1974- (Se historikk ved å klikke her.)	Arbeidsmengde: Ca 150 frivillige i alderen 15-70. Aktiviteter både på individuell og gruppe basis. Det arrangeres også en årlig publikumsdag med en rekke arrangementer.
Økonomi: Støttet av lokale og sentrale myndigheter	Effekter for biologisk mangfold: Området er ivaretatt som en viktig rasteplass for trekkfugl på ruten Australia- Sibir. Området er også viktig hekkeplass for flere fuglearter som finner fødeorganismer som krabber og fisk til sine nyklekte.
Beskrivelse: Våtmarkene og elveosene i Tokyo Bay har vært utsatt for massivt utbyggingspress i industriell tid. Dette har ofte skjedd gjennom utfylling og landvinning i store gruntvannsområder. Våtmarksområdet Yatsuhigata har blitt spart etter stort engasjement og innsats fra lokalbefolkning og frivillige i området. Etter underskriftsaksjoner og dugnader for å pleie området som var truet av utbygging på 70-tallet har det etter hvert blitt fredet og blir nå brukt som utstillingsvindu og utendørs klasserom for naturmangfold. Området pleies med stort frivillig engasjement. Dette gjelder også flere liknende andre områder i Tokyo bay.	
Les mer: http://www.yatsuhigata.jp/english/ , liknende område rett ved http://www.sanbanze.com/	

Foto: Faksimile fra nettside

FJERNER HAGEPLANTER PÅ BLEIKØYA

Lokalitetsnavn: Bleikøya, Oslofjorden (Kart)	Land: Norge
Naturtype: Rike strandberg og kalkrike enger (kalktørrenger). Rik sjøfuglfauna, med guanogjødset vegetasjon.	Spesielle naturverdier: Flere nasjonalt, regionalt og lokalt viktige og svært viktige naturtyper av sær god kvalitet. Et naturreservat på østenden av øya har internasjonal status (IUCN IA). Øya huser et stort artsmangfold av sjeldne arter (15 rødlistede, inkl. dragehode og den utrydningstruede dragehodeglansbillen), samt en fuglekoloni.
Beskyttelsesstatus: Deler av området er reservat, men en del av området er ubeskyttet. Spredning av hageplanter fra hytter utgjør en alvorlig trussel mot den ville floraen og faunaen.	Type skjøtsel: Slå enger, fjerne busker og trær.
Organisasjon/lag: Stiftelsen Norsk Naturarv	Kontakt detaljer: http://www.naturarv.no/styret.32412.no.html
Periode: 2005-	Arbeidsmengde: Drøye 20 dagsverk i året. Seks mål ble skjøttet i 2005, 11 i 2006, 14 mål i 2007 og 2008.
Økonomi: Bevilgninger fra Oslo kommune de senere årene. Stiftelsen har ingen ansatte.	Effekter for biologisk mangfold: Aktiv skjøtsel av eng samt fjerning av fremmede, svartelistede arter bedrer livsvilkårene for stedegne og fredete rødlistede arter.
Beskrivelse: Området har spesielt kalkrike bergarter og skaper en sjelden naturtype med spesielle vekstforhold. Området har vært i hevd gjennom flere årtusen med jordbruk, og åpne, skjøttede enger på disse øyene i Oslofjorden har blitt refugium for en rekke arter som har få eller ingen andre levesteder. Gjengroingen går langsomt fordi engene er tørre, men bare enkelte områder (rundt 8%) har beholdt sitt åpne preg. På Bleikøya var det beiting til slutten av 1970-tallet. I 2005 satte Norsk Naturarv som mål å restaurere inntil 18 mål ved å slå engene med ryddesag og fjerne busker og trær med sag. Øya huser planten dragehode (<i>Dracocephalum ruyschiana</i>), som er vertsplante for den utrydningstruede dragehodeglansbillen (<i>Meligethes norvegicus</i>). Billen er kun funnet i Akershus og Buskerud på verdensbasis, og vertsplanten er truet av bl.a. spredning av fremmede (hage-)planter. Øya har også knollmjørdurt og blodstorknebb.	
Les mer: http://www.naturarv.no/skjoetselstiltak-av-verdifulle-naturtyper.218939-32405.html , http://www.naturarv.no/index.php?id=255034 , http://www.naturarv.no/index.php?id=330733 , http://www.naturarv.no/index.php?id=375624	

2005

Foto: Norsk Naturarv

2006

FRIVILLIG NULLFISKE PÅ FILIPPINENE

Lokalitetsnavn: Sumilon- og Apo-øyene (Kart)	Land: Filippinene
Naturtype: Tropiske korallrev	Spesielle naturverdier: Kystnære korallrev med stort mangfold av undervannsliv.
Beskyttelsesstatus: Frivillige marine reservater, forvaltet av lokalbefolkningen men etter avtale med sentrale myndigheter	Type skjøtsel: Stoppe fiske langs deler av kystlinjen, og/ eller sørge for at turistedykking ikke ga fysiske skader på korallene. Frivillig overgang til ikke-destruktive fiskemetoder som håndsnøre og ruser.
Organisasjon/lag: Lokalbefolkningen i landsbyer på øyene	Kontaktdetaljer: garry.russ@jcu.edu.au , alf.ring.kleiven@imr.no
Periode: 1970 -	Arbeidsmengde: Oppsyn mot tyvfiske, i starten gjennomført ved at en person satt på stranda og holdt vakt, rullert mellom familiene på øya. Senere ble dette formalisert som et frivillig fiskerioppsyn
Økonomi: Ukjent	Effekter for biologisk mangfold: Mer fisk og større fisk. Fangstene utenfor reservatene har økt så mye at det for lokalbefolkningen mer enn oppveier de tapte fiskeplassene inne i reservatene.
Beskrivelse: På 1970-80-tallet var korallrev på Filippinene som mange andre steder i verden utsatt for destruktive fisketeknikker som dynamitt og regelrett knusing av korallrev for så å fange opp fisken som rømte i nett. Det var også utstrakt overfiske. Forskerne Angel Alcala og Gary Russ tok, sammen med lokalbefolkningen på to små tropiske øyer, initiativ til å frede små deler av kystsonen mot fiske. Det begynte i 1982 med at 450 meter strandlinje, omtrent 10 % av fiskeområdet rundt øya, ble avsatt som et nullfiske område. Allerede etter få år begynte det å bli tydelig mer fisk i området, og ordningen ble utvidet. Flere hundre liknende reservater ble opprettet av landsbyer andre steder på Filippinene etter inspirasjon fra dette første forsøket.	
Les mer: http://www.jcu.edu.au/research/excellence/JCUPRD_036941.html http://www.ecotippingpoints.org/resources/presentation-sustainable-societies.html http://en.wikipedia.org/wiki/Muro_Ami	

No-take zones boost coastal communities

Evidence is mounting that "no-take zones" can lead to better catches and more income for coastal communities. A 30-year experiment in no-fishing zones in the Philippines saw recovery in depleted fish stocks, improved catches outside the zone and higher tourist income for coastal communities.

Foto: Faksimile fra nettside James Cook University

ELVEADOPSJON I OSLO

Lokalitetsnavn:	Land:
Vassdrag og dammer i byggesonen i Oslo (Kart)	Norge
Naturtype:	Spesielle naturverdier:
Dammer, elver og bekker (med bl.a. bekkekløfter, kroksjøer, bergvegger) og en rik kulturlandskapssjø (Østensjøvannet). Ellers finnes bl.a. rik edelløvskog, gammel barskog og gammel løvskog i områdene rundt.	Svært mange viktige naturverdier i og ved dammer, elver og bekker, og i naturreservatet Østensjøvannet.
Beskyttelsesstatus:	Type skjøtsel:
Østensjøvannet er naturreservat. Det øvrige har ikke formelt vern utover generelle bestemmelser og Oslo kommunes miljøpolitiske prinsippprogram fra 1982.	Gjenoppretting/åpning bekker, elver og dammer, restaurering, motarbeider gjengroing, samt vedlikehold og overvåkning, som fjerning av fremmede arter, søppel og forurensning.
Organisasjon/lag:	Kontaktdetaljer:
Oslo Elveforum, med samarbeidspartnere.	http://www.osloelveforum.org/?main=2
Periode:	Arbeidsmengde:
2000-	Ukjent, men mange er involvert
Økonomi:	Effekter for biologisk mangfold:
Støtte fra Oslo og Bærum kommune (2009: 73 000 kr), og bidrag fra bl.a. Olav Thon Gruppen A/S og OBOS.	Åpning/restaurering vil være positivt, spesielt om det gjøres og skjøttes riktig og ikke får parkpreg.
Beskrivelse:	
Oslo Elveforum er et kompetanse- og kontaktsenter med representanter fra frivillige arbeidsgrupper for hver av de ti elvene i Oslo, for Lysakerelven i Bærum, for Østensjøvannet og fra berørte kommunale etater. Forumet har administrativt samarbeid med Oslo og Omland Friluftsråd (OOF), og samarbeider det tverretatlige Samarbeidsforum for vassdrag i Oslo, som har representanter fra kommunen, Fylkesmannen, Statens Vegvesen, Norges Vassdrags- og Energidirektorat, samt OOF. Det ene hovedmålet er å være en hovedaktør i et miljønettverk som arbeider fram rene vassdrag, med optimal vannføring, rikt biologisk mangfold og grønne, tilgjengelige elvebredder. Arbeidsgruppene rydder, rehabiliterer, åpner og overvåker elver og bekker i byggesonen mellom Marka og fjorden. De arrangerer dugnader, ofte i samarbeid med skoler og borettslag, bl.a. for å rydde og fjerne fremmede arter. De har også en rekke fagmøter. Det andre hovedmålet er prosjektet er "Blågrønn Hovedstadsaksjon" (2006-), der de inviterer skoler til å "adoptere" elver. Skoleelevene får oppleve og lære om natur- og kulturverdier, om å ta hensyn til det biologiske mangfoldet og kulturminner, og hjelper til på dugnader og melder fra om ulovlig forurensning. Elveforumets grupper bidrar med å koble skoler med samarbeidspartnere som kan bidra, slik som borettslag, velforeninger og bedrifter. Elveadopsjonen passer godt inn i undervisningen på grunn av kunnskapsløftets "Vanndetektivene", som inneholder små forskningsoppdrag ved vann, elver og bekker. Ved årsskiftet 2008/2009 deltok 30 skoler.	
Les mer: http://www.osloelveforum.org/ (gammel), http://www.osloelveforum.no (ny), http://www.skoleipraksis.no/prosjekter/ , http://www.miljolare.no/prosjekter/osloelveforum	

Foto: Oslo Elveforum

NATURHUSET PÅ LILLØYPLASSEN

Lokalitetsnavn:	Land:
Lilløyplassen på Fornebu, Bærum, Akershus (Kart)	Norge
Naturtype:	Spesielle naturverdier:
Slåttemark, kalkskog, samt rik edellauvskog, rik sumpskog, rikt strandberg, strandeng og strandsump	Stedet har svært viktige naturtyper av sær god kvalitet, og har i dag dokumentert 266 fuglearter, ca. 700 plantearter, over 5 000 arter leddyr/insekter (87 er rødlistet), liten salamander, en rekke pattedyr (inkl flere rødlistede flaggermus). Se "Les mer" nedenfor.
Beskyttelsesstatus:	Type skjøtsel:
Deler av området er reservat, men en del av området er ubeskyttet og truet av utbygging.	Slått, beiting, fjerning av svartelistearter, beskyttelse av rødlistearter, kartlegging, samt merking av fugl, formidling m.m.
Organisasjon/lag:	Kontaktdetaljer:
Lilløyplassen Naturhus, med representanter fra en rekke lokale foreninger	http://www.lilloyplassen.net
Periode:	Arbeidsmengde:
2003-	Årlig slåttedugnad, tidvis lusing av svartelistearter, hold av kyr på beite og mye annen frivillig innsats
Økonomi:	Effekter for biologisk mangfold:
Dugnad og samarbeid med kommunen, fylkesmannen, Statsbygg, Direktoratet for Naturforvaltning, foreningene, Storøya Grendesenter og muligens et kommende Vitensenter.	Aktiv skjøtsel av eng samt fjerning av fremmede, svartelistede arter bedrer livsvilkårene for stedegne og fredete, rødlistede arter.
Beskrivelse:	
Området på Lilleøya leies av Naturhuset Lilløyplassen og styres av representanter fra en rekke lokale naturvernorganisasjoner og ildsjeler. I en årrekke har det aktive miljøet sørget for å hindre gjengroing og bedre forholdene for bl.a. villblomster, og dermed også indirekte en rekke andre organismer. De har sørget for slått av engene i området, lusing av fremmede arter, og de har bidratt til en avtale om å ha kyr på beite. Mange arter av både planter og dyr er registrert i området, og den sjeldneste er trolig dragehodeglansbille (<i>Meligethes norvegicus</i>), som er sterkt truet og endemisk for Norge. På verdensbasis er den kun funnet på Lilløyplassen og noen få andre øyer/halvøyer i Akershus, samt ved Vik i Hole kommune i Buskerud. Billen lever på planten dragehode (<i>Dracocephalum ruyschiana</i>), som trues av bl.a. gjengroing, ødeleggelse av biotoper og forvillete hageplanter, f.eks. canadagullris (<i>Solidago canadensis</i>). På plassen drives bl.a. også utstrakt kartlegging av arter, ringmerking av fugl, aktivitetsdager og undervisningsopplegg. De har også en egen juniorgruppe.	
Les mer:	
http://www.lilloyplassen.net/naturhuset/feltaktttekst/skjoetsel/slaatteside.html	
http://www.lilloyplassen.net/tekstsider/lpn/aarsrapp.html	
Arter og naturverdier: http://www.lilloyplassen.net/naturhuset/faktaside.html	
Handlingsplan for dragehode og –glansbille: http://www.fylkesmannen.no/hoved.aspx?m=4770&amid=2958924	

Foto: Erik Brenna

DUGNAD FOR INSEKTER PÅ FLEKKERØY

Lokalitetsnavn:	Land:
Belteviga, Flekkerøy, Kristiansand (Kart)	Norge
Naturtype:	Spesielle naturverdier:
Lynghei, kulturmark, slåtteenger, tørrenger, dammer, noe løvvegetasjon i fuktige søkk.	Nasjonalt og regionalt svært viktig prioritert naturtype med damområde. Spesielt rikt på rødlistede insekter.
Beskyttelsesstatus:	Type skjøtsel:
Landskapsvernområde	Fjerner busker og trær, bedrer forholdene for stedege vegetasjon.
Organisasjon/lag:	Kontakt detaljer:
Kristiansand Zoologisk Forening, lokallag av Norsk Zoologisk Forening	http://va.zoologi.no http://zoologisk.blogspot.com/
Periode:	Arbeidsmengde:
2009-	Årlig dugnad
Økonomi:	Effekter for biologisk mangfold:
Støtte til prosjektet fra miljøvernavdelingen til Fylkesmannen i Vest-Agder.	Som foreningen ønsker kan vedlikehold og restaurering av kulturlandskapet bedre forholdene for bl.a. insektfaunaen, da mer lys og mindre konkurranse fra annen vegetasjon legge til rette for mer villblomster.
Beskrivelse:	
Området ble tidligere beitet og slått, men aktiviteten opphørte da forsvaret overtok området etter andre verdenskrig. På foreningens initiativ har de fått støtte fra Fylkesmannen til aktiv skjøtsel av kulturlandskapet i deler landskapsvernområdet på Flekkerøya utenfor Kristiansand. Foreningen jobber aktivt for å trygge og bedre forholdene for norsk fauna, og her ser de at spesielt insektfaunaen kan få bedre forhold ved rydding av busker og trær.	
Les mer: http://zoologisk.blogspot.com/2009/03/nytt-prosjekt-skjtsel-av-kulturlandskap.html http://zoologisk.blogspot.com/2009/03/dugnad-i-beltevika-pa-flekkerya.html	

Foto: Kristiansand Zoologisk Forening

WANTIJ – ØKOLOGISK KORRIDOR VED ELV

Norges
Naturvernforbund
Friends of the Earth Norway

Lokalitetsnavn: Wantij oevers prosjekt (Kart)	Land: Nederland
Naturtype: Ferskvann elvebredd og våtmark	Spesielle naturverdier: Viktig våtmarksområde for vannfugler, og rik flora og fauna. Spesielt viktig for trekkende gjess.
Beskyttelsesstatus: Biesboschen selv er vernet, mens elvebredden mellom Biesboschen og Dordrecht by er ikke.	Type skjøtsel: Kampanje for å reetablere økologiske korridorer.
Organisasjon/lag: IVN lokallag Dordrecht	Kontaktdetaljer: http://www.IVN.nl/natuurnetwerk , Pieter Slot 0031 7806350027, p.g.slot@planet.nl
Periode: Juni 2006 – desember 2007	Arbeidsmengde: Ti frivillige i et år
Økonomi: € 1.500 støtte fra IVN NatuurNetwerk	Effekter for biologisk mangfold: Økende verdi som tilholdssted for flere dyre- og plantearter som bever, vånd, flere øyenstikkere, sommerfugler og flaggermus
Beskrivelse: Biesboschen består av et ganske stort nettverk av elver og mindre og større bekker med øyer. Vegetasjonen er piletreskoger, iblandet våte grassletter og felt av siv. Ved konstruksjonen av elvebredden er det tidligere lagt ut basaltstein med ensidig vegetasjon, som dermed blir en barriere for mange dyr og planter. Prosjektet ønsker å gjenskape en økologisk korridor mellom elveområdene. (Oevers van de Wanti betyr breddene av Wantij.) IVN i Nederland er en organisasjon som jobber med å skape naturglede og -engasjement, og driver normalt ikke med politikk. Aktiviteter som fotoutstilling, turer for lokalpolitikere og nabolagsmøter er blitt brukt for å finne løsninger. For eksempel å gjenskape vegetasjon og beholde randvegetasjon. På denne måten kan de økologiske korridorene bli utnyttet av dyr og planter. Kampanjen bidro til å oppnå flertall i bystyret for gjenopprettelse av økologiske korridorer.	
Les mer: IVN nyhetsbrev om saken (oversatt) , http://www.ivn.nl/rijnwaal/ (oversatt), http://www.hetwantij.com/ (oversatt)	

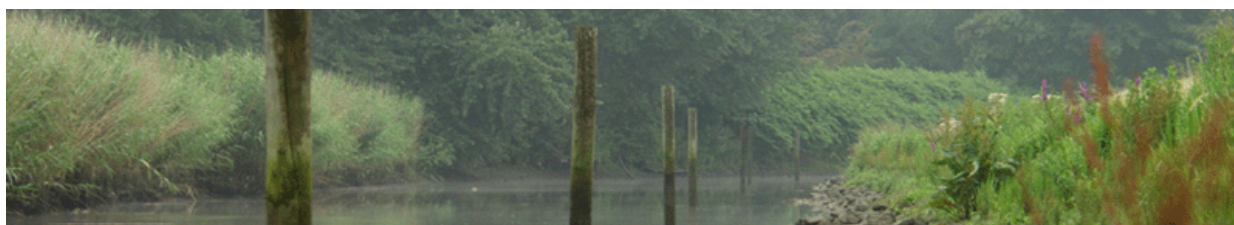

Foto: Faksimile fra nettside

TEMA 2. INNLANDET

Innhold:

- LAHAUGMOEN FLAGGERMUSHUS, AKERSHUS
- RYDDING OG BEITE PÅ FRØNSVOLLEN, NORDMARKA I OSLO
- UNGDOMMER I DYRENES FOTEFAR, NEDERLAND
- SLÅTTEKURS PÅ RYGHSETRA, BUSKERUD
- MARI DALENS VENNER, OSLO OG AKERSHUS
- RYDDING AV HESTEJORDENE, OSLO
- LIAN VEL RYDDER FOR BLOMSTENE, TRONDHEIM

LAHAUGMOEN FLAGGERMUSHUS

Lokalitetsnavn:	Land:
Lahaugmoen, Skedsmo, Akershus (Kart)	Norge
Naturtype:	Spesielle naturverdier:
Bl.a. viktig habitat for flaggermus	Flaggermus, amfibier, insekter, planter
Beskyttelsesstatus:	Type skjøtsel:
Flaggermus: Nær truet / datamangel Storsalamander: Sårbar	Restaurering/ opprettelse av habitat for en rekke dyr og planter, spesielt en flaggermuskoloni.
Organisasjon/lag:	Kontaktdetaljer:
Norsk Zoologisk Forening, Naturformidling van der Kooij	Jeroen van der Kooij (91150365), http://www.zoologi.no og http://www.lahaugmoen.no/
Periode:	Arbeidsmengde:
Oppdraget påbegynt juli 2008. Flaggermushus åpnet 2009. Annet arbeid pågår fremdeles.	Bygging av flaggermushus. Ellers i form av bevaring av trær i området og andre tiltak for å bedre forholdene.
Økonomi:	Effekter for biologisk mangfold:
Sponset av grunneier Lahaugmoen AS	God effekt. Flaggermuskoloni fikk alternative ynglings- og bosteder etter riving av opprinnelige.
Beskrivelse: Området var tidligere militærleir og ble kjøpt opp av næringsparken Lahaugmoen AS. Seks flaggermusarter står oppført på Norsk Rødliste 2006, og det er håp om at flere av disse vil etablere seg i den nye flaggermuskolonien, selv om bare langøreflaggermus holdt til i låven som ble revet. Lahaugmoen næringspark arbeider under visjonen "Miljø gir muligheter", og var umiddelbart positive til forslaget om å bevare flaggermuskolonien. De påtok seg utgiftene med bygging av huset, mens biolog Jeroen van der Kooij i samarbeid med flaggermusgruppen til Norsk Zoologisk Forening har stått bak dagnadsarbeid og det faglige. Det er også hengt opp mange fugle- og flaggermuskasser i området rundt. Det jobbes også med å... - meisle både flaggermus- og fuglekasser inn i noen av de nye bygninger som skal føres opp. - skape miljøer som er attraktive for amfibier (stor salamander i sær), insekter (sommerfugler) og planter. - lage en natursti gjennom området.	
Les mer: http://www.zoologi.no/nyheter/20081010_flaggermusvern.html http://www.sabima.no/sider/tekst.asp?side=710 http://www.regjeringen.no/nb/dep/md/aktuelt/nyheter/2009/flaggermus-far-luksusvilla.html?id=584309 http://www.lahaugmoen.no/index.php?id=30	

Foto: Marianne Gjörv, MD

Foto: Erik Brenna

RYDDING OG BEITE PÅ FRØNSVOLLEN

Lokalitetsnavn:	Land:
Frønsvollen, Nordmarka, Oslo (Kart)	Norge
Naturtype:	Spesielle naturverdier:
Kulturmark (beiteeng/slåtteeeng)	Kulturlandskapets egenart som biotop vil øke verdien.
Beskyttelsesstatus:	Type skjøtsel:
Ingen	Gjenoppretting av kulturlandskap, rydding av beitemark og kulturlandskap, bruk av beitedyr
Organisasjon/lag:	Kontaktdetaljer:
Naturvernforbundet i Oslo og Akershus	http://www.noa.no
Periode:	Arbeidsmengde:
Åpnet 14. mai 2006	Ukjent, men mye arbeid er gjort. Noe vedlikehold, videreutvikling og tilsyn til beitedyr.
Økonomi:	Effekter for biologisk mangfold:
Støtte på kr 100 000 fra Sparebankstiftelsen DnB NOR	Kulturlandskap har biotoper som kan huse arter og underarter som ellers er mindre vanlige, og som trives der beitedyr og åpent lende gir spesielle vekst- og levevilkår.
Beskrivelse:	
Naturvernforbundet i Oslo og Akershus har som målsetting å ta vare på og utvikle det historiske beitelandskapet på Frønsvollen, og fra 2007 har det for første gang på mange år vært kyr der på beite. De deler av beitelandskapet som kyrne ikke tar seg av, ryddes på dugnad. Også kyrne sees til på dugnad av medlemmer og driftsstyret. Det er også opprettet kjøkkenhage med poteter, grønnsaker og bærbusker, og den gamle prydhagen med tidstypiske hageplanter skal gjenopprettes. Bygningene har også fått en betydelig renovasjon av ildsjelene, og brukes nå til sosiale aktiviteter, møter og det er et eget utstillingsrom som presenterer stedets historie og biologi.	
Les mer:	
http://www.noa.no/cgi-bin/naturvern/imaker?id=112291&visdybde=1&aktiv=112291 http://www.noa.no/cgi-bin/naturvern/imaker?id=86236	

Foto: Gjermund Andersen, NOA

UNGDOMMER I DYRENE'S FOTEFAR

Lokalitetsnavn: Sørvest-Drenthe (Kart)	Land: Nederland
Naturtype: Sørvest-Drenthe har en variert og levende natur. Med torv, antikke kulturlandskap og jordbruksland.	Spesielle naturverdier: Sørvest-Drenthe er en av de viktigste deler av et nettverk av naturlig skog som skaper økologiske korridorer
Beskyttelsesstatus: Kun delområdene Nasjonalpark Dwingelderveld og Drents Friese Wold (består mest av skog og sanddyner) er beskyttet	Type skjøtsel: Gjennom en aksjon sporet en gruppe mennesker opp menneskeskapte barrierer for ville dyr, og utførte feltaksjoner for å fjerne dem. De hjalp også lokallag med vedlikehold av kulturlandskap og sauegjetting.
Organisasjon/lag: Woeste Land / IVN	Kontakt detaljer: www.woesteland.nl , Simon Christiaanse, info@woesteland.nl
Periode: Sommer 2006	Arbeidsmengde: Åtte dagers aksjonsreise med 25 ungdommer
Økonomi: Ingen støtte	Effekter for biologisk mangfold: Restaurering av natur og kulturlandskaper, økning av bevissthet rundt biomangfold og inngrep av mennesker i naturen
Beskrivelse: Hvordan kommer du som flaggermus til den andre siden av engen, og som hare til den andre siden av kanalen? Det er ikke så lett. Spesielt de menneskelige barrierene er mange: veier, gjerder, takrenner, skillevegger og landsbyer. 25 unge mennesker reiste med hestevogn og prøvde å følge samme spor som dyr gjennom et område i Nederland. Ved hjelp av mange kreative løsninger underveis økte de fremkomstmulighetene for ville dyr. På fem steder utførte de feltaksjoner hvor de fjernet stengsler og blokkerte ulovlige terrengsykkelruter, og de hjalp lokallag med vedlikehold av kulturlandskap og sauegjetting. <i>"Som dyr unngår vi på vår rute selvfølgelig travle veier og landsbyer. På denne turen møtte vi mange blokader, men kunne etter å ha overvunnet dem nyte vakker natur. Normal menneskelig trafikk er en også barriere for dyr. På vår ferd bruker vi derfor naturlige fremkomstmidler og spretter over grusveiene i ett med naturen."</i>	
Les mer: www.woesteland.nl (Oversatt) Fotoalbum med bilder fra turen her og her .	

Foto: Nettsidene/ fotoalbumene

SLÅTTEKURS PÅ RYGHSETRA

Lokalitetsnavn:	Land:
Ryghsetra ved Mjøndalen, Nedre Eiker (Kart)	Norge
Naturtype:	Spesielle naturverdier:
Kalkrik slåtteeeng	Seteren har nasjonalt og regionalt viktige naturtyper, og et nasjonalt viktig kulturlandskap. Den store, kalkrike slåtteengen med rødlistearter (som beitemarksoppper) har svært viktig verdi, spesielt fordi den holdes i hevd.
Beskyttelsesstatus:	Type skjøtsel:
Ubeskyttet, men har god avgrensning fra omkringliggende trusler.	Engen på 30 dekar blir slått med manuelle redskaper hver sommer, samt utsetting av fuglekasser. Sau på beite på enkelte områder fra 2004.
Organisasjon/lag:	Kontakt detaljer:
Naturvernforbundet i Buskerud	http://naturvernforbundet.no/buskerud/ Fylkessekretær/kursansvarlig Per Øystein Klunderud tlf. 32 75 05 04, pedrokl@online.no
Periode:	Arbeidsmengde:
1993-	Rundt 70 mennesker deltar årlig på slåtten/kurset som varer i tre dager.
Økonomi:	Effekter for biologisk mangfold:
STILK/kulturlandskapsmidler (Fylkesmannen), kursavgift og gavebeløp fra bl.a. kommunen, lokalt næringsliv og private givere.	Aktiv skjøtsel av eng bedrer livsvilkårene for stedege og fredete rødlistede arter.
Beskrivelse:	
Ryghsetra kan ha vært aktiv helt siden ca. 1320, og har vært holdt i hevd som et typisk småbruk, med noen få husdyr. Helt fram til i dag har gårdsdriften blitt gjort på den gamle måten. Naturvernforbundet i Buskerud har siden 1993 avlastet de nye eierne av Ryghsetra ved å slå engen hver sommer. Arbeidet gjøres i form av et kurs. Deltakerne får lære å identifisere biologisk verdifulle kulturlandskap og om engens økologi med fordypning i karplanter og insekter, samt om lauvvingstrær/styvingstrær og deres biologi. De får praktisk kunnskap om skjøtsel, inkludert bruk av ljà og hesjing. Kurset inkluderer nytelse av seterlivet, inkludert god, lokalprodusert økologisk tradisjonsmat og overnatting.	
Les mer:	
http://naturvern.imaker.no/cgi-bin/naturvern/imaker?id=128608 , http://vassdragsvern.no/cgi-bin/naturvern/imaker?id=1429&visdybde=2&aktiv=1429 , http://buskerud.miljostatus.no/msf_themepage.aspx?m=2672	

Foto: Naturvernforbundet i Buskerud, Thor Østbye

MARIDALENS VENNER

Lokalitetsnavn:	Land:
Maridalen i Oslo, samt Slåttemyra i Nittedal (Kart)	Norge
Naturtype:	Spesielle naturverdier:
Kulturlandskap som rommer en rekke viktige naturtyper som er aktuelle for skjøtsel, som slåttemark, hagemark, fukteng og rikmyr. Området huser også en rekke andre viktige naturverdier som best bevares uten aktiv skjøtsel.	Av verdiene aktuelle for skjøtsel er nasjonalt og regionalt viktige lokaliteter av slåttemark, hagemark (med hevdet løveng) og tidligere beitet fukteng, alle av av særs god kvalitet.
Beskyttelsesstatus:	Type skjøtsel:
Landskapsvernområde, men med unntak av et naturreservat i nord (gammel barskog) har ikke naturverdiene spesielt vern.	Slåttemark blir slått og raket i juli. Hagemarken blir ryddet, trær styvet (hvert femte år) og engen slått (ikke raket). Det blir også fjernet stubber og stein og trær og busker blir tynnet. Beitemark må i noen tilfeller restaureres/ryddes før dyr settes på beite.
Organisasjon/lag:	Kontaktdetaljer:
Maridalens Venner	http://www.maridalensvenner.no/
Periode:	Arbeidsmengde:
Tiltak mot gjengroing fra 2000-tallet, men aktivitet for vern av området helt fra 1970-tallet.	Ukjent. Aktive medlemmer bidrar med dugnader og politisk virksomhet for å få skjøttet området i tråd med forvaltningsplanene.
Økonomi:	Effekter for biologisk mangfold:
Betydelig støtte fra Oslo kommune, samt kontingenter og donasjoner, og noe støtte fra Fylkesmannens miljøvernavdeling	Naturverdier i kulturlandskapet kan restaureres, opprettholdes og forbedres gjennom aktiv skjøtsel. En del rødlistearter vil kunne få forbedret sine levekår.
Beskrivelse:	
Maridalens Venner har frivillig gjort arbeid for å restaurere og skjøtte landskapsvernområdet i Maridalen i Oslo kommune og på Slåttemyra like over grensen til Nittedal kommune. De skriver selv at engene rundt Blankvann, størstedelen av Maridalen og Slåttemyra er avhengig av riktig skjøtsel for å ta vare på formålet med vernet. Skjøtselen bygger på en forvaltningsplan for landskapsvernområdet (se nedenfor), og en skjøtselsplan for Slåttemyra. Spesielt verdifulle områder og områder med stor verdi prioriteres framfor hverdagslandskapet, men det skjer også noe skjøtsel i øvrige områder. Maridalens Venner gjør også andre tiltak, som å sørge for kartlegging av arter, verne kulturverdier, publikumstilgjengelighet, opplysningsvirksomhet, kulturarrangementer, café m.m.	
Les mer:	
http://www.maridalensvenner.no/1-skjoetselstiltak-kampen-mot-gjengroingen.93607-15242.html Forvaltningsplanen for Maridalen, med klikkbart kart: http://www.maridalensvenner.no/index.php?cat=25783 Tidligere skjøtselsplan for Slåttemyra i Nittedal: http://www.maridalensvenner.no/index.php?id=162484 http://www.maridalensvenner.no/maridalens-venner-restaurerer-slaattemark-i-maridalen.93649-25886.html	

Foto: Maridalens Venner

RYDDING AV HESTEJORDENE

Lokalitetsnavn:	Land:
Kolås/ Hestejordene, Veitvet, Oslo (Kart)	Norge
Naturtype:	Spesielle naturverdier:
Rike ravinesystemer på leirgrunn, beitemark, gråor-heggeskog, ask-snelleskog, svartorsumpskog og noe tørrere lågurtpartier.	Lokaliteten huser nasjonalt og regionalt viktige naturtyper av sær god kvalitet.
Beskyttelsesstatus:	Type skjøtsel:
Ingen	Rydding, slått, hogst, beite med hest og ku, vedlikehold av gjerder, dyrepass
Organisasjon/lag:	Kontaktdetaljer:
Lillomarkas Venner, Biofokus (= tidl. Siste Sjanse), Sandås vel, Natur videregående skole, grunneier Forsvarsbygg, Oslo kommune, plankontoret for Groruddalen, Beitepatruljen BA, 4H-gården på Nordre Lindeberg	post@lillomarkasvenner.no http://www.lillomarkasvenner.no/ Egen styringsgruppe for skjøtselsprosjektet
Periode:	Arbeidsmengde:
2000-	Mange dugnader og mye frivillig innsats fra en rekke organisasjoner og lag.
Økonomi:	Effekter for biologisk mangfold:
Ukjent	Kulturlandskap har biotoper som kan huse arter og underarter som ellers er mindre vanlige, og som trives der beitedyr og åpent lende gir spesielle vekst- og levevilkår.
Beskrivelse:	
Hestejordene er et av de svært få gjenværende åpne ravinelandskapene nær Oslo. Den gamle jordbruksdriften opphørte ca på 1960-tallet, og områdene trues i dag av gjengroing i randsonene. Etter flere års dugnadsbasert arbeid med skjøtsel er forholdene bedret, og noe av den tidligere floraen er tilbake. De lokale aktørene utarbeidet en skjøtselsplan for området, med detaljert oversikt og årlig arbeidsplan for hver lokalitet. Nettsidene har mye informasjon om området og skjøtselen, spesielt et eget hefte de har utarbeidet.	
Les mer:	
http://www.lillomarkasvenner.no/Hestejordene/om_hestejordet.shtml	

Foto: Lillomarkas venner

LIAN VEL RYDDER FOR BLOMSTENE

Lokalitetsnavn: Lian - Solem, Trondheim (Naturtypekart , artskart)	Land: Norge
Naturtype: Bynært kulturlandskap, beitemark og åpen eng	Spesielle naturverdier: Svært artsrikt med ca 150 planter, som rødlistearten bakkesøte, den sjeldne kvitkurle og stor bestand av orkideen grov nattfiol. Dessuten artsrik soppflora med 7 rødlistede beitemarks-sopp.
Beskyttelsesstatus: Kommunal skjøtselplan i samarbeid med grunneier og beboere	Type skjøtsel: Beite med fe, hest og utegangersau. Slått. Fjerning av kratt. Overvåking av artsmangfold og virkning av skjøtselen i de ulike sonene.
Organisasjon/lag: Lian velforening, i samarbeid med Trondheim Kommune og universitetet i Trondheim (NTNU)	Kontakt detaljer: terje.nost@trondheim.kommune.no
Periode: 1995-	Arbeidsmengde: Årlige ryddedugnader og løpende rydding i området når det har vært nødvendig.
Økonomi: Ukjent	Effekter for biologisk mangfold: På inngjerdet område er gjengroing reversert, og området fremstår som attraktivt for biologisk mangfold og som landskapselement.
Beskrivelse: Trondheim kommune eier både gammelt og verdifullt kulturlandskap i markaområdene på vestsiden av byen og det har vært dyrking og beite i over 1000 år. Flere viktige arealer med historisk, landskapmessig og biologisk mangfold verdi er nå truet av gjengroing. Lian-Solem området er det største (25 ha) og et av de viktigste områdene å ta vare på. Området blir også mye brukt til friluftsliv, både sommer og vinter. Begrenset skjøtsel startet fra midten av 1990-tallet. Deler av området ble da beitet av hest i regi av en beboerforening i området, Lian vel. Fra år 2000 har den sørlige delen av området blitt gjerdet inn og brukt som beite for kjøttfe, hest og utegangersau. Trondheim kommune startet et skjøtselplanarbeid i området fra 2005. Avtaler ble inngått med beboerforening om bruk av bufe i området. I forbindelse med 2010-målet om å stanse tap av biologisk mangfold, ble det fra 2008 startet et mer målrettet skjøtelsplanarbeid med faglig oppfølging og fortsatt stor frivillig innsats på 192 daa.	
Les mer: http://www.dirnat.no/content.ap?thisId=500034103 , http://www.lianvel.no/ (velg der "Hva gjør Lian Vel" i venstremargen)	

Foto: DN (t.v.), Trondheim kommune (t.h.)

TEMA 3. HVOR ENN DU BOR

Innhold:

- MASSEADOPSJON AV VILLBLOMSTER, DANMARK
- HJELP VILLE ARTER I DIN HAGE
- ARTSOBSERVASJONER
- SKJEMA FOR Å TIPSE OSS OM DITT EGET ARTSPROSJEKT

MASSEADOPSJON AV VILLBLOMSTER

Lokalitetsnavn:	Land:
Hele Danmark	Danmark
Naturtype:	Spesielle naturverdier:
Villblomster	Ville og tildels sjeldne og truede blomster.
Beskyttelsesstatus:	Type skjøtsel:
Ingen	Tilstedeværelse og ettersyn av villblomsters levested
Organisasjon/lag:	Kontakt detaljer:
Sammenslutningen "Adopter en vild blomst". Prosjektet ble tidligere støttet av lokale myndigheter, og ideen fikk utmerkelse på Rio-konferansen 1992.	Naturveileder Peer Nørgaard, Stevns, E-post: mail@adopter-en-vild-blomst.dk
Periode:	Arbeidsmengde:
1992-	Over 100 "adoptivforeldre" deltar med minst en feltinspeksjon av sin blomst hvert år. Det arrangeres i tillegg årlige blomsterdager hvor deltakerne treffes.
Økonomi:	Effekter for biologisk mangfold:
All innsats er ulønnet.	Prosjektet har blant annet avdekket forekomster av flere planter som en før trodde var utryddet i denne delen av Danmark. Rapportene fra adoptivforeldrene blir også brukt aktivt i den regionale miljøforvaltningen.
Beskrivelse:	
"Adopter en vild blomst" er et prosjekt der enkeltpersoner, skoleklasser og barnehager gjør en innsats for å bevare artsmangfoldet ved å overvåke truede planter og deres levesteder. Man kan bli med i "Adopter en vild blomst" ved å sende en e-post med opplysninger om hvilken plante man ønsker å adoptere og hvor den er funnet. Personen forplikter seg til minst én gang i året å sjekke at planten stadig finnes i området og eventuelt rapportere om trusler eller andre endringer av betydning. Prosjektet ble i ti år drevet av Storstrøms Amt, som omfattet Lolland, Falster, Møn og de sørligste delene av Sjælland. Etter at de danske amtene ble nedlagt 1. januar 2007, drives tiltaket videre av engasjerte ildsjeler. Mange "adoptivforeldre" har vært trofast med helt siden prosjektet startet.	
Les mer:	
http://www.adopter-en-vild-blomst.dk/	

Foto: Naturvernforbundet, midten: Nettsiden

HJELP VILLE ARTER I DIN HAGE

Lokalitetsnavn:	Land:
Der du bor	Alle
Naturtype:	Spesielle naturverdier:
Hagen din, parken eller nærnaturen	Overraskende mange planter og dyr
Beskyttelsesstatus:	Type skjøtsel:
Ingen	Tilrettelegging for "ville naboer" gjennom å gi dem vann, næringstilgang og skjulesteder.
Organisasjon/lag:	Kontaktdetaljer:
Norges Naturvernforbund, hagelag, Svenska Naturskyddsforeningen og mange flere	Se nettsider nedenfor.
Periode:	Arbeidsmengde:
Populært fra 1990-	Fra et par spadetak til fulltidsaktivitet
Økonomi:	Effekter for biologisk mangfold:
Trenger ikke koste mye	Store.
Beskrivelse:	
På 1990-tallet økte interessen for det biologiske mangfoldet i byer og tettsteder sterkt i mange deler av verden. En ble mer oppmerksom på at dette er viktige leveområder for svært mange arter, og faktisk de viktigste leveområdene for enkelte av dem. Selv om prosjekter som eksplisitt fokuserer på det biologiske mangfoldet i private hager nok er mest utbredt i den rike verden, er mange levende opptatt av liknende arbeid blant annet i India og ikke minst i Latin-Amerika, der det sterke oppsvinget for økologisk byjordbruk de siste åra også viser seg å ha positiv betydning for sårbare arter. I Europa har både hagelag og naturvernorganisasjoner satt søkelyset på hager som levested for ville arter. Norges Naturvernforbund har hatt en kampanje for ville naboer. Det ble i den forbindelse laget en bok om temaet som kan kjøpes. Svenska Naturskyddsforeningen har jobbet mye med "vilda grannar" som det heter på svensk.	
Les mer:	
http://www.naturskyddsforeningen.se/natur-och-miljo/djur-och-natur/vilda-grannar/ http://www.groennhverdag.no/Nettsider/Groenn-Hverdag/Tm/Hage-Natur/Tips/Ville-naboer http://www.idebanken.no/Redskapsbua/villeinnhold.html#nr4 http://www.nwf.org/gardenforwildlife/create.cfm	

Foto: Naturskyddsforeningens nettside

ARTSOBSERVASJONER

Lokalitetsnavn: Der du ferdes	Land: Norge
Naturtype: Der du ferdes	Spesielle naturverdier: Vekster, fugler, småkryp/leddyr, pattedyr, amfibier og reptiler. (Databasen utvides fortløpende.)
Beskyttelsesstatus: Varierer, stort sett ingen	Type skjøtsel: Tilstedeværelse i felt, registrering av lokaliteter og derigjennom oppsyn med dem.
Organisasjon/lag: Artsdatabanken utvikler og koordinerer nettsidene i samarbeid med fem av organisasjonene i SABIMA; Norsk ornitologisk forening (NOF), Norsk botanisk forening (NBF), Norges sopp og nyttevekstforbund (NSNF), Norsk zoologisk forening (NZF) og Norsk entomologisk forening (NEF)	Kontaktdetaljer: http://www.artsobservasjoner.no
Periode: 2009-	Arbeidsmengde: Hvor mye du vil. Totalt sett svært mye, med over tre millioner observasjoner per januar 2010.
Økonomi: Det koster ingen ting å delta.	Effekter for biologisk mangfold: Mye tap av biologisk mangfold skjer som følge av at vi ikke vet om hva som finnes, amatørregistreringer vil derfor etter hvert bli viktige for kunnskap og forvaltning.
Beskrivelse: www.artsobservasjoner.no og er en ny norsk nettside etter svensk modell, der alle og en hver kan registrere bilder og observasjoner av både fugler, vekster, pattedyr og småkryp. Et av de viktigste formålene med nettsiden er å gjøre data om naturen tilgjengelig for publikum, forskere, organisasjoner og myndighetene/forvaltningen. Mange naturinteresserte mennesker har som hobby å observere og samle på planter og dyr. Med Artsobservasjoner blir det ekstra spennende å gå ut i felten og vite at du kan gjøre funn som kanskje kan bli nyttige både for vitenskapen og naturvernet. En kan plote inn både sjeldne og helt vanlige observasjoner. Mange har dessuten i mange år flittig notert ned observasjoner i notatbøker, som nå i stor grad blir registrert. En rekke biologiforeninger, basert på frivillighet, er meget aktive i utformingen og bruken av Artsobservasjoner. Foreningene har også tatt initiativ til å få ansatt kartleggingskoordinatorer, som har som oppgaver å bl.a. kvalitetssikre dataene og oppmuntre til kartlegging og innlegging av data.	
Les mer: www.artsobservasjoner.no http://artportalen.se	

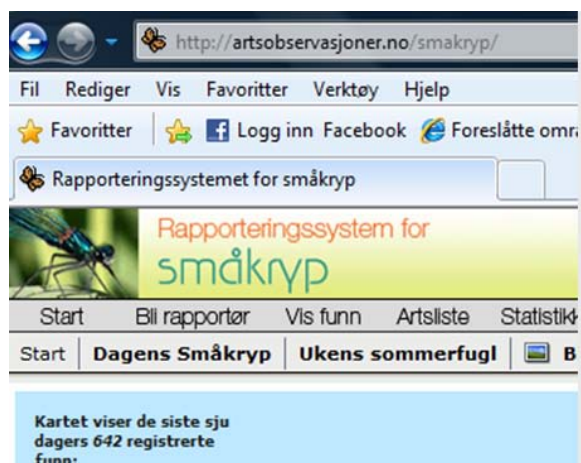

Foto: Venstre: Faksimile av startside for småkryp. Høyre: Øystein Folden er gartner av yrke og bruker fritida si på å være leder i Naturvernforbundet Møre og Romsdal når han ikke er ute i felten og observerer.

SKJEMA FOR Å TIPSE OSS OM DITT EGET ARTSPROSJEKT

Send til: naturvern@naturvern.no

Stedsnavn og aktivitet:

**Norges
Naturvernforbund**
Friends of the Earth Norway

Lokalitetsnavn:

Land:

(og evt. lenke til kart)

Naturtype:

Spesielle naturverdier:

Beskyttelsesstatus:

Type skjøtsel:

Organisasjon/lag:

Kontaktdetaljer:

Periode:

Arbeidsmengde:

Økonomi:

Effekter for biologisk mangfold:

Beskrivelse:

Les mer:

Plass til bilde

Foto: